

Kolektív dôstojníkov pluku a niektoré pedagogicko-psychologické otázky jeho stmel'ovania

Zohranosť, stmelenosť vojenského kolektívu dodáva schopnostiam jednotlivých jeho príslušníkov novú, vyššiu kvalitu, rozhoduje o úspechu splnenia stále náročnejších a zložitejších úloh v bojovej a politickej príprave vojsk. K významným úlohám, ktoré v súčasnom období stoja pred veliteľmi, náčelníkmi, politickými pracovníkmi, stranickými a zväzáckymi organizáciami, radíme celkom zákonite úlohu stmel'ovania vojenských kolektívov, utvárania vzťahov vzájomnej dôvery, úcty, zodpovednej závislosti, vzťahov súdružských medzi ich príslušníkmi.

Na tom, aké sú pevné kolektívy dôstojníkov v pluku, aké v nich existujú vzájomné vzťahy, závisí v značnej miere aj charakter vzájomných vzťahov v ostatných kolektívoch pluku, predovšetkým vo vojenských kolektívoch. Jednotné požiadavky na všetky otázky života a činnosti príslušníkov pluku, ktoré sú vytvorené v kolektívoch dôstojníkov, sú pevným základom pre zjednotenie činnosti celého pluku, všetkých jeho častí a príslušníkov. Ako bolo zdôraznené vo vystúpení s. Džúra na celoslovenskom zhromaždení k záverom XVI. zjazdu KSČ: "...pri zabezpečovaní a zvyšovaní úrovne bojovej pohotovosti rozhodujúci úlohu má veliteľský sbor, ktorý je základom

armády, vykonavateľom politiky strany v armáde, organizátorom bojovej prípravy a výchovy vojaků." (Zvyšovať všestrannou pripravenosť ČSLA. Obrana ľudu, 11. 6. 1981.)

Dôstojníci pluku, vzhľadom na špecifiky svojho služobného postavenia a svojej činnosti — výchovu podriadených, riadenie ich každodennej činnosti, udržiavanie vojenského režimu podľa základných poriadkov, zabezpečovanie stálej bojovej pohotovosti podriadených jednotiek a jednotlivcov vytvárajú v kolektíve pluku zvláštnu sociálnu skupinu — kolektív dôstojníkov pluku. Aj tento kolektív je kolektívom širším, je to tiež kolektív kolektívov: dôstojníkov štábu pluku, dôstojníkov jednotlivých práporov a rôt.

Tieto kolektívy sú charakteristické predovšetkým jasným komunistickým ideovým zameraním jeho príslušníkov, ktorého jadro tvorí vyhradený marxisticko-leninský svetový názor a komunistické presvedčenie, ako zdroj triedneho chápania a hodnotenia vlastného poslania, cieľov kolektívu, jednoty názorov, postojov, jednoty hodnôt a vôle vo vnútri kolektívu, ktoré ho zároveň spája s ďalšími vojenskými kolektívami a s celou socialistickou spoločnosťou. Kolektívy dôstojníkov charakterizuje spoločná aktívna, tvorivá činnosť,

predstavujúca základný obsah života útvaru, štábu, smerujúca k dosiahnutiu vytýčených cieľov, činnosť, v ktorej každý prispieva podľa svojich síl a schopností, pričom prejavuje zodpovednosť nielen za výsledky vlastného úsilia, ale i za činnosť ostatných dôstojníkov.

Len stmelené kolektívy dôstojníkov sa vyznačujú účelnými a premyslenými formami organizovanosti a optimálnym systémom vedenia ľudí, ktoré zabezpečujú vznik a rozvoj súdružských vzťahov medzi jednotlivými skupinami kolektívu dôstojníkov a jednotlivcami, ich racionálnu deľbu práce, spolu s priestorom pre široký rozvoj aktivity a iniciatívy. Prejavom vyspelosti týchto kolektívov, ich vysokého kolektívneho sebedovedenia je zdravá, nekompromisná kolektívna mienka, ktorá podporuje a podnecuje plnenie úloh útvaru, štábu jednotlivými dôstojníkmi, potláča a reguluje nesprávne prejavy, konanie a správanie niektorých jednotlivcov.

Základným kritériom kvality tohto kolektívu, ktorým sa prejavuje navonok stupeň jeho vyspelosti, a zároveň výslednicou všetkých predchádzajúcich črt, je uvedomelá disciplína príslušníkov kolektívu dôstojníkov.

Popri týchto charakteristických črtách sa kolektívy dôstojníkov vyznačujú skutočnosťou, že sú hlavným nositeľom ideovo-politických, vojenskoodborných, organizátorských kvalít, bojových a pracovných skúseností, nositeľom pokrokových tradícií útvaru. Sú regulátormi a tlmočníkmi kolektívnej mienky celého útvaru, zabezpečujú úzky vzťah vojenského útvaru s celou spoločnosťou a často navonok útvar reprezentujú. Oveľa výraznejšie sa však úloha kolektívu dôstojníkov v útvaroch a štáboch prejavuje pri upevňovaní morálneho a politického profilu svojich príslušníkov v skutočnej bojovej činnosti, kde narastá význam správneho umného velenia a rozhodovania v zložitých situáciách.

Kolektívy vojakov z povolania nesú osobnú zodpovednosť pred Komunistickou stranou Československa, pred celou spoločnosťou za stálu bojovú pohotovosť a vysokú pripravenosť útvarov a jednotiek našej armády, zodpovedajú za morálny a politický stav vojsk, za životy zverených príslušníkov, za materiálne hodnoty, zbrane a techniku.

Jednou z výrazných charakteristických zvláštností kolektívov dôstojníkov je skutočnosť, že napriek značnej rôznosti služobného postavenia, funkcie a profesionálnej zameranosti — sa viac alebo menej, spoločne zúčastňujú na riešení celého komplexu úloh bojovej a politickej prípravy,

priamo alebo sprostredkované sa zúčastňujú na výchove, výcviku a psychologickéj príprave príslušníkov útvaru, na upevňovaní ich morálneho a politického profilu. V súčasnom období priebehu bojovej činnosti a kvalitatívne nové podmienky, v ktorých táto činnosť prebieha, kladú zvýšené nároky na jednotu, koordinovanosť, zladenosť pôsobenia kolektívov dôstojníkov. Stmelovanie týchto kolektívov v útvaroch a na štáboch je procesom dlhodobým a zložitým, zúčastňuje sa na ňom množstvo faktorov rôzneho druhu a významu. Najvýznamnejšiu úlohu spomedzi nich zohráva cieľavedomé, zámerne a systematické pôsobenie zo strany velenia útvaru a stanovenej organizácie. Od konkrétne dosiahnutého stupňa stmelenosti kolektívu vojakov z povolania závisí aj kvalita jeho formatívneho vplyvu na zvyšovanie morálneho a politického profilu jeho príslušníkov. Výskumy ukazujú značnú závislosť úspešnosti mladých vojakov z povolania v procese bojovej a politickej prípravy od ich postavenia v kolektíve, od kvality vzájomných vzťahov medzi nimi a od vhodnej zdravej atmosféry na pracovisku.

Vo vojenskom kolektíve vôbec, ale v kolektíve dôstojníkov pluku zvlášť, plní úlohu tmeliaceho článku medzi jeho jednotlivými príslušníkmi vyhranená svetonázorová a politická orientácia, komunistické presvedčenie, ktoré zároveň výrazne determinujú aj určovanie a plnenie spoločenských kolektivistických cieľov a spoločnej činnosti — ako zdôrazňoval A. S. Makarenko: „Kolektív je možný len s tou podmienkou, že spojuje ľudí pri úkolech činnosti zjavné prospešné spoločnosti.“ (Makarenko, A. S.: Spisy, sv. 5. Praha, SPN 1954, s. 335.) Skutočnosť, že práve spoločensky prospešná, aktívna činnosť, jej obsah, úlohy a osobný význam pre každého príslušníka kolektívu, zohrávajú rozhodujúcu úlohu v procese jeho stmelovania, je veľmi dôležitá z hľadiska systému výchovnej práce s kolektívom dôstojníkov, predovšetkým základných podmienok, metód a prostriedkov, účinného výchovného vplyvu na tento proces. Je potrebné, aby veliteľ a jeho politický zástupca túto skutočnosť vo svojej výchovnej práci s kolektívom dôstojníkov pluku plne rešpektovali a využili.

Ako ukazujú skúsenosti z praxe vojenských útvarov, medzi základné podmienky vytvárania stmeleného kolektívu dôstojníkov pluku je možné začleniť predovšetkým nasledujúce skutočnosti:

— utváranie zdravých, súdružských vzťahov medzi dôstojníkmi pluku, v ktorých prevládajú črty vzájomnej zodpovednosti,

úcty, spolupráce, vzťahov, v ktorých sa harmonicky a funkčne prelína sprostredkovanou spoločnou činnosťou so subjektívnou voľbou a orientáciou dôstojníka; sem je možné začleniť aj včasné riešenie vznikajúcich konfliktov,

— účinné a cieľavedomé riadenie a uskutočňovanie procesu prípravy a zdokonaľovania dôstojníkov pluku, zvyšovanie nárokov na ich úroveň z hľadiska potrieb a súčasného boja,

— tvorivé využívanie celého komplexu metód a prostriedkov pri stmeľovaní dôstojníkov, s dôrazom na základné a špeciálne metódy a prostriedky komunistickej výchovy v armáde,

— zjednotenie a zosúladienie výchovného pôsobenia všetkých výchovných činiteľov — velenia pluku, straníckej i zväzákovej organizácie, jednotlivých kolektívov dôstojníkov,

— organizácia služobného života dôstojníkov v duchu pevného vojenského režimu, charakteristického svojou účelnosťou, presnosťou, určitosťou a všeobecnou záväznosťou,

— vytváranie pozitívneho vzťahu dôstojníkov k svojmu povolaniu, k vojenskej službe v mieste dislokácie pluku, pestovanie odhodlania znášať strasti a ťažkosti vojenskej služby,

— účinné a neformálne rozvíjanie aktivity a iniciatívy, správna orientácia a regulácia socialistického súťaženia dôstojníkov a ich podriadených,

— funkčné a citlivé zjednocovanie rôznych vekových skupín dôstojníkov, cieľom ktorého je skľbiť skúsenosti starších s elánom a aktivitou mladších dôstojníkov,

— uspokojovanie kultúrnych, spoločenských a materiálnych potrieb, vytváranie optimálnych životných podmienok pre dôstojníkov (s dôrazom na mladých) a ich rodiny,

— potláčanie nezdravej revnivosti a lokálpatriotizmu jednotlivých dôstojníckych kolektívov a skupín, vytváranie atmosféry družnej spolupráce, spoločnej zodpovednosti na plnení úloh pluku,

— stabilizácia dôstojníckych kádrov, obmedzenie ich príliš rýchleho a neopodstatnenej zmeny,

— upevňovanie a rozvíjanie kontaktov a väzieb s občianskymi organizáciami a inštitúciami, rozvoj angažovanosti dôstojníkov na verejnosti.

Rešpektovanie uvedených podmienok je predpokladom stmeľovania dôstojníckeho kolektívu pluku, je vyjadrením potenciálnej možnosti systematicky utvárať a rozvíjať takýto kolektív. Pre aktualizáciu tejto možnosti je však nevyhnutné, aby veli-

teľ, jeho politický zástupca, velenie pluku, stranícka a zväzácka organizácia aktívne proces stmeľovania dôstojníckeho kolektívu usmerňovali.

Stmeľovať kolektív dôstojníkov pluku znamená predovšetkým vychovávať dôstojníkov v duchu socialistického vlastenectva a proletárskeho internacionizmu, kolektivismu, socialistického humanizmu, vštepovať im úctu a pociť zodpovednosti voči svojim súdruhom, učiť ich zosúladiť svoje konanie a správanie s potrebami spoločnosti, s úlohami celého kolektívu pluku. Je nevyhnutné sústavne a trpezlivo všetkých dôstojníkov presvedčať o význame pevného bojového súdružstva, spolupráce a vzájomnej pomoci pri plnení úloh pluku, dosiahnuť, aby dôstojníci chápali spoločenskú nevyhnutnosť stmeľovania kolektívu pluku, aby boli o jej objektívnej potrebe vnútorne presvedčení a podľa toho aj kolektivisticky konali a spravali sa. Účinnosť presvedčania dôstojníkov je priamo závislá od toho, do akej miery sa darí zjednocovať slová s každodennou prácou života v pluku. Význam jednoty slov a činov vo výchovnej práci je zdôrazňovaný aj vo výstupe s. Husáka na XVI. zjazde KSČ, kde povedal: "... veľmi dôležitú úlohu má nielen to, čo mladým ľuďom hovoríme, ale predovšetkým to, ako sami konáme a vystupujeme..." (XVI. zjazd KSČ. Bratislava, Pravda 1981, s. 47—48.)

Presvedčanie činom v organickom spojení s presvedčaním slovom sa uskutočňuje v každodennej činnosti dôstojníkov, v základných formách politickej prípravy — predovšetkým v MLP, v príprave vedúcich PŠM; v ďalších formách ideologickej práce — významnú úlohu tu zohráva aj kultúrno-výchovná a masovošportová činnosť, vo všetkých formách bojovej prípravy, veliteľskej prípravy a v ostatných formách spoločensky prospešnej aktívnej činnosti dôstojníkov — v rámci pluku a na verejnosti.

Význam činnostnej sprostredkovanosti vzájomných vzťahov v systéme výchovnej práce s kolektívom dôstojníkov pluku je podmienený cieľavedomým a zámerným využívaním pedagogického riadenia služobnej a spoločenskej činnosti, ktorá umožňuje vytvárať návyky a zvyky, osvojuvať si požadované spôsoby kolektivistického správania. Dôležitú úlohu v tomto procese zohráva vojenský režim, ktorý považujeme za dôležitú podmienku a prostriedok výchovy — v našom prípade výchovy kolektívu dôstojníkov. V procese bojovej a politickej prípravy, pri plnení služobných povinností aj mimo služby sa prehlbuje vzájomné poznanie dôstojníkov. Spoločné

prežívanie úspechov aj neúspechov, prekonávanie ťažkostí má veľký vplyv na stmeľovanie kolektívu dôstojníkov.

Jednou z významných súčastí systému výchovy pôsobiaceho na tento proces je objektivne a včasné hodnotenie činnosti jednotlivých dôstojníkov a dôstojníckych kolektívov. Ako zdôraznil s. Džur vo svojom vystúpení na celoslovenskej teoreticko-praktickej konferencii, konanej 29. 9. 1980, „S rovnakou vážnosťou stavíme úlohu upevňovať kolektívny vojakov z povolania. Veď tam, kde vládnu vzťahy súdružského porozumenia, vzájomnej pomoci, náročného a spravodlivého hodnotenia, sa dobre pracuje a zvládnu aj najnáročnejšie úlohy.“ [Za ďalší zvýšenie výchovné úlohy ČSLA. Príloha OL, 2. 10. 1980, s. 2.] Pozitívne hodnotenie úspechu, spoločenské ocenenie dobre vykonanej práce znásobuje sily hodnoteného a pocit zodpovednosti nielen pred sebou samým, ale predovšetkým pred kolektívom. Vzbudzuje túžbu po ďalších úspechoch, aktivizuje vlastné vnútorné sily — zároveň má priaznivý vplyv na utváranie kolektivistického sebauvedomenia, utváranie vzťahov zodpovednej závislosti medzi dôstojníkmi pluku, dôvery a úcty medzi nadriadenými a podriadenými dôstojníkmi. Účinnosť hodnotenia príslušníkov kolektívu dôstojníkov je podmienená súladom medzi hodnotením vedúcim kolektívu — veliteľom, velením pluku a hodnotením, ktoré vyjadruje kolektív prostredníctvom kolektívnej mienky. „Podstata pôsobení kolektívu na osobnosť spočíva jmenovite v tom, že kolektív prenáša spoločenské požiadavky na človeka, do jeho vnútorných požiadaviek na seba, do jeho vlastných sankcií, zásad a noriem.“ [Petrovskij, A. V.: Vývojová a pedagogická psychologie. Praha, SPN 1977, s. 234.]

Možnosti využívanie a regulácie kolektívnej mienky ako špecifického výrazu kolektívneho pôsobenia, spočívajú predovšetkým v podrobnom štúdiu, analýze nálad, postojov, názorov, potrieb podriadených dôstojníkov, vo vytváraní podmienok, ktoré ovplyvňujú tvorbu pozitívnych a znevažujúcich vývoj negatívnych nálad, postojov atď.

Výchovné možnosti kolektívu dôstojníkov pluku sa neuplatňujú spontánne, ale ako výsledok cieľavedomej a sústavnej výchovnej a organizátorskej práce veliteľa, politického zástupcu, velenia pluku, straníckej a zväzacej organizácie, prostredníctvom celého utvárania systému života a činnosti pluku, bojovej a politickej prípravy, vojenského režimu. Takéto cieľavedomé, zámerne a systematické pôsobenie na kolektív, prostredníctvom ovplyvňova-

nia kolektívnej mienky, súbežne späté s pôsobením na jednotlivcov, príslušníkov kolektívu, nazval A. S. Makarenko paralelným pôsobením. „Pri výchove jednotlivé osobnosti musíme myslieť na výchovu celého kolektívu... V každom okamihu nášho pôsobení na osobnosť musí byť toto pôsobenie zároveň pôsobením na kolektív. A naopak. Každý náš styk s kolektívom bude i výchovou každej osobnosti, ktorá do kolektívu vstupuje.“ (Makarenko, A. S.: Vybrané pedagogické spisy. Praha, SPN 1954, s. 28.)

Významným prostriedkom v rámci celého systému výchovy kolektívu dôstojníkov pluku sú jeho pozitívne tradície. Tradície kolektívu, ich udržiavanie a rozvíjanie spája dôstojníkov do jedného celku, vnáša do života kolektívu charakteristický štýl. „Nič tak neupevňuje kolektív ako tradície. Vychovávať tradície a udržať je — to je neobyčajne dôležitá úloha výchovnej práce.“ [Makarenko, A. S.: Spisy, sv. 5. Praha, SPN 1954, s. 89.] Zdôraznil to na základe svojich skúseností A. S. Makarenko. Čím viac pozitívnych tradícií v kolektíve dôstojníkov pluku jestvuje, tým pevnejšie sú putá, ktoré spájajú jeho príslušníkov. Preto dôležitou úlohou systému výchovnej práce s kolektívom dôstojníkov je trepezlivé, cieľavedomé, postupné utváranie, upevňovanie tradícií, opakovanie všetkých pozitívnych javov a skutočností, udalostí v bojovej a politickej príprave, v živote dôstojníckeho kolektívu. V kolektíve dôstojníkov, ktorý sa vyznačuje bohatými tradíciami, sa pojmy „náš pluk“, „my — z nášho pluku“ vyslovujú s hrdosťou a sú súčasťou vedomia väčšiny dôstojníkov, sú prejavom úcty a dôvery v sily kolektívu celého pluku. Pozitívne tradície upevňujú kolektivistické sebauvedomenie a čítenie príslušníkov kolektívu, napomáhajú novým príslušníkom kolektívu k rýchlejšiemu a účinnejšiemu prenikaniu do siete vnútorkolektívnych závislostí, čo je dôležité predovšetkým z hľadiska veľkej migrácie dôstojníckych kádrov v rámci pluku aj mimo neho.

Úspech v procese stmeľovania kolektívu dôstojníkov pluku je v značnej miere podmienený tým, ako sa veleniu, straníckej a zväzacej organizácii darí usmerňovať aktivitu a iniciatívu dôstojníkov a dôstojníckych kolektívov vytváraním perspektívnych línií — „zajtrajšej radosti kolektívu“ — podľa A. S. Makarenka. (Makarenko, A. S.: Spisy, sv. 5. Praha, SPN 1954, s. 56.) Postupné vytyčovanie a plnenie primeraných konkrétnych, bližších cieľov, cez cieľe — perspektívy stredné až závažnejšie, vzdialenejšie perspektívy v služob-

nom aj mimoslužobnom živote dôstojníkov, plní nezastupiteľnú úlohu pri ich zjednocovaní do pevného vojenského kolektívu. Predpokladá však hlbokú znalosť podmienok a možností jednotlivcov a celých kolektívov, ich záujmov, potrieb, ich rešpektovanie a zosúladovanie s cieľmi a potrebami spoločnosti, kolektívu. Významnou súčasťou systému výchovnej práce s kolektívom dôstojníkov je širšie ovplyvňovanie ich aktivity a iniciatívy prostredníctvom socialistickej súťaže, rozvíjanej v rámci pluku, ale predovšetkým medzi jednotlivými plukmi v rámci zväzku, resp. v celej ČSEA.

Utváranie a rozvoj kolektívu dôstojníkov pluku je nepretržitý, dlhodobý proces. Časté obmieňanie a dopĺňovanie kádrov v rámci pluku si vyžaduje sústavnú cieľavedomú

a systematickú starostlivosť veliteľa, politického zástupcu, velenia pluku, strážnickej a zväzáčkej organizácie, ktorá si predpokladá priebežnú analýzu úrovne jeho rozvoja a kvality a jeho pedagogickú reguláciu.

Ako zdôraznil s. Turzo vo svojom vystúpení na celoarmádnom aktíve k záverom XVI. zjazdu KSČ: „Dosiahnuť lepšie výsledky v tomto smere predpokladá zo strany riadiacich pracovníkov viac s ľuďmi pracovať, všestranne poznávať ich kvality, objektívne hodnotiť výsledky ich práce, pozorne reagovať a riešiť ich služobné a osobné problémy, napomáhať upevňovaniu vzájomných súdružských vzťahov bez toho, aby boli znížované nároky na plnenie funkčných povinností.“ [Premeniť závery XVI. zjazdu KSČ v činy. Obrana ľudu, 11. 6. 1981.]